

EIROPAS DATU AIZSARDZĪBAS UZRAUDZĪTĀJS

Eiropas Datu aizsardzības uzraudzītāja atzinuma par kopējās Eiropas patvēruma sistēmas pirmo reformu paketi (*Eurodac*, *EASO* un *Dublinas regulas*) kopsavilkums

(Pilns šā atzinuma teksts angļu, franču un vācu valodā ir pieejams EDAU tīmekļa vietnē www.edps.europa.eu)

(2017/C 9/04)

Vairāku pēdējo gadu laikā Eiropa ir saskārusies ar spēcīgu migrācijas un bēgļu krīzi, kas 2015. gadā kļuva vēl problemātiskāka. Tāpēc Komisija ierosināja reformēt Dublinas regulu, lai pielāgotu to pašreizējai situācijai. Papildus šai reformai tiek ierosināts izveidot Eiropas Savienības Patvēruma aģentūru, lai palīdzētu dalībvalstīm izpildīt pienākumus patvēruma jomā.

Kopš pirkstu nospiedumu salīdzināšanas sistēmas *Eurodac* izveides tā ir kalpojusi mērķim sniegt daktiloskopiskus pierādījumus, lai varētu noteikt, kura dalībvalsts ir atbildīga par Eiropas Savienībā iesniegta patvēruma pieteikuma izskatīšanu.

Komisija ir ierosinājusi arī pārstrādāt *Eurodac* regulu. Galvenās izmaiņas šajā regulā ir *Eurodac* piemērošanas jomas paplašināšana, nosakot, ka ir jāreģistrē tie trešo valstu valstspiederīgie, kuri dalībvalstīs uzturas nelikumīgi vai ir aizturēti, nelegāli šķērsojot kādas dalībvalsts robežu ar trešo valsti.

Eiropas Datu aizsardzības uzraudzītājs (EDAU) atzīst, ka migrācijas un patvēruma jomā ES ir nepieciešama efektīvāka pārvaldība. Tomēr uzraudzītājs iesaka veikt būtiskus uzlabojumus, lai sekmīgāk ņemtu vērā to attiecīgo personu likumīgās tiesības un intereses, kuru personas dati var tikt apstrādāti. Jo īpaši tas attiecas uz tādām neaizsargātu cilvēku grupām kā migranti un bēgļi, kuriem nepieciešama īpaša aizsardzība.

Atzinumā EDAU cita starpā iesaka īstenot šādus galvenos pasākumus:

- Dublinas regulā norādīt, ka, ieviešot unikāla identifikatora izmantošanu “Dublinas datubāzē”, to nekādā gadījumā nedrīkst izmantot citiem mērķiem, nevis tiem, kas aprakstīti Dublinas regulā,
- saistībā ar *Eurodac* regulas 2016. gadā veikto pārstrādāšanu veikt visaptverošu ietekmes novērtējumu attiecībā uz datu aizsardzību un privātumu, lai noteiktu, kā ierosinātais jaunais dokumenta teksts un *Eurodac* datubāzes izmantošanas jomas paplašināšana ietekmē privātumu,
- pamatojoties uz konsekvētu pētījumu vai pierādījumos balstītu pieeju, izvērtēt vajadzību vākt un izmantot to kategoriju personu sejas attēlus, kas minētas *Eurodac* regulas 2016. gada pārstrādātajā redakcijā, kā arī izvērtēt šādas vākšanas samērīgumu,
- papildus paskaidrojuma rakstam detalizēti izvērtēt nepilngadīgu personu situāciju un tāda riska un kaitējuma līdzsvaru, kas saistīts ar nepilngadīgu personu pirkstu nospiedumu ņemšanas procedūru, kā arī nepilngadīgajiem pieejamās priekšrocības.

Atzinumā turklāt ir atzīmētas arī citas dažādo priekšlikumu nepilnības un sniegti papildu ieteikumi par datu aizsardzību un privātumu, kas būtu jāņem vērā likumdošanas procesā.

I. IEVADS UN PAMATINFORMĀCIJA

1. Komisija 2016. gada aprīlī pieņēma paziņojumu “Ceļā uz kopējās Eiropas patvēruma sistēmas reformu un labākām iespējām likumīgai nokļūšanai Eiropā”⁽¹⁾, kurā noteiktas prioritātes kopējās Eiropas patvēruma sistēmas (KEPS) uzlabošanai. Šajā kontekstā Komisija 2016. gada 4. maijā nāca klajā ar trim priekšlikumiem, kas ir daļa no pirmā tiesību aktu kopuma saistībā ar KEPS reformu:

- priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko paredz kritērijus un mehānismus, lai noteiktu dalībvalsti, kura ir atbildīga par trešās valsts valstspiederīgā vai bezvalstnieka starptautiskās aizsardzības pieteikuma izskatīšanu, kas iesniegts kādā no dalībvalstīm (turpmāk “Dublinas priekšlikums”)⁽²⁾,

⁽¹⁾ COM(2016) 197 final.

⁽²⁾ COM(2016) 270 final.

- priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par Eiropas Savienības Patvēruma aģentūru un par to, ka tiek atcelta Regula (ES) Nr. 439/2010 (turpmāk “priekšlikums par Eiropas Savienības Patvēruma aģentūru” vai “ESPA priekšlikums”) ⁽¹⁾,
 - priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par grozījumiem Regulā (ES) Nr. 603/2013 par pirkstu nospiedumu salīdzināšanas sistēmas *Eurodac* izveidi, lai efektīvi piemērotu [Regulu (ES) Nr. 604/2013, ar ko paredz kritērijus un mehānismus, lai noteiktu dalībvalsti, kura ir atbildīga par trešās valsts valstspiederīgā vai bezvalstnieka starptautiskās aizsardzības pieteikuma izskatīšanu, kas iesniegts kādā no dalībvalstīm], lai identificētu trešās valsts valstspiederīgo vai bezvalstnieku, kurš uzturas nelikumīgi, un par dalībvalstu tiesībaizsardzības iestāžu un Eiropola pieprasījumiem veikt salīdzināšanu ar *Eurodac* datiem tiesībaizsardzības nolūkos (2016. gada pārstrādātā redakcija) (turpmāk “*Eurodac* regulas 2016. gada pārstrādātās redakcijas priekšlikums”) ⁽²⁾.
2. Pirms *Eurodac* regulas pārstrādātās redakcijas un priekšlikuma par Eiropas Patvēruma atbalsta biroju (EASO) publicēšanas EDAU tika lūgta neformāla konsultācija un EDAU sniedza Komisijai neoficiālus komentārus par abiem dokumentiem.
 3. EDAU izprot, ka ES ir jārisina ar migrācijas un bēgļu krīzi saistītās problēmas, ar ko tā saskaras kopš 2015. gada, kā arī jāveido efektīva un saskaņota ES politika, lai novērstu nelegālu imigrāciju, kas vērojama gan ES iekšienē, gan saistībā ar ieceļošanu ES. Pilnībā respektējot likumdevēja nozīmi ierosināto pasākumu nepieciešamības un samērīguma izvērtēšanā, EDAU kā padomdevējs šajā atzinumā sniedz vairākus ieteikumus par datu aizsardzību un privātumu, lai palīdzētu likumdevējam izpildīt Pamattiesību hartas 7. un 8. pantā noteiktās prasības attiecībā uz tiesībām uz privātumu un datu aizsardzību, kā arī Līguma par Eiropas Savienības darbību 16. panta prasības.
 4. EDAU vispirms izklāsta galvenos ieteikumus attiecībā uz trim minētajiem priekšlikumiem. Ar šiem galvenajiem ieteikumiem EDAU paskaidro tā konstatētās būtiskākās problēmas, kas jebkurā gadījumā būtu jārisina likumdošanas procesā. EDAU sniedz papildu ieteikumus par punktiem, attiecībā uz kuriem tas uzskata, ka ir vajadzīgs skaidrojums, papildu informācija vai nelieli grozījumi. Galveno un papildu ieteikumu nošķirums ir noderīgs likumdevējam, lai tas prioritārā kārtā pievērstos būtiskākajām šajā atzinumā aplūkotajām problēmām.

IV. SECINĀJUMI

68. EDAU atzinīgi vērtē datu aizsardzības aspektu iekļaušanu dažādos dokumentos. EDAU konstatē, ka datu aizsardzības kultūra kļūst par likumdošanas procesa daļu un ir vērojama arī minēto priekšlikumu izstrādē.
69. Pilnībā respektējot likumdevēja nozīmi ierosināto pasākumu nepieciešamības un samērīguma izvērtēšanā, EDAU kā padomdevējs šajā atzinumā sniedz vairākus ieteikumus par datu aizsardzību un privātumu attiecībā uz trim izskatītajiem priekšlikumiem.
70. Attiecībā uz Dublīnas priekšlikumu EDAU pauž bažas par unikālā identifikatora iespējamu izmantošanu citiem mērķiem, piemēram, personu identifikācijai citās datubāzēs, radot iespēju ērti un viegli salīdzināt datubāzes. EDAU iesaka precizēt, ka identifikatora izmantošana jebkādiem citiem mērķiem ir aizliegta.
71. Attiecībā uz *Eurodac* regulas pārstrādātās redakcijas priekšlikumu EDAU uzskata, ka *Eurodac* piemērošanas jomas paplašināšana rada bažas par to, vai tiek ievērots datu izmantošanas mērķa ierobežojuma princips atbilstoši ES Pamattiesību hartas 7. pantam. EDAU iesaka arī precīzāk noteikt, kādus pasākumus, izņemot izraidīšanu un repatriāciju, var veikt dalībvalstīs, pamatojoties uz *Eurodac* datiem. EDAU iesaka Komisijai publiskot *Eurodac* regulas 2016. gada pārstrādātās redakcijas visaptverošu ietekmes novērtējumu attiecībā uz datu aizsardzību un privātumu, lai varētu noteikt ierosinātā jaunā dokumenta ietekmi uz privātumu.
72. EDAU pauž bažas arī par sejas attēlu iekļaušanu – regulā nav noteikts, ka būtu jāizvērtē nepieciešamība iegūt un izmantot to kategoriju personu sejas attēlus, kas minētas *Eurodac* regulas pārstrādātās redakcijas priekšlikumā. Turklāt EDAU uzskata, ka priekšlikumā skaidri jānosaka, kādos gadījumos jāsalīdzina pirkstu nospiedumi un/vai sejas attēli, jo pārstrādātās redakcijas priekšlikuma projekts liek domāt, ka šāda salīdzināšana veicama sistemātiski.

⁽¹⁾ COM(2016) 271 final.

⁽²⁾ COM(2016) 272 final.

73. EDAU iesaka arī papildus paskaidrojuma rakstam publiskot detalizētu izvērtējumu par nepilngadīgo personu situāciju – par to, kāds attiecībā uz nepilngadīgām personām ir ar šo procedūru saistīto risku un kaitējumu līdzsvars, kā arī pieejamās priekšrocības. Šajā kontekstā regulā (apsvērums daļā) ir vēl jāprecizē, ko nozīmē pirkstu nospiedumu noņemšana nepilngadīgajiem bērnam draudzīgā veidā.
74. Attiecībā uz datu glabāšanas termiņu, kas parasti ir pieci gadi, EDAU iesaka sīkāk aprakstīt un izskaidrot, kāpēc un kā ir noteikts, ka šajā kontekstā *Eurodac* datubāzes jauno mērķu sasniegšanai ir nepieciešams piecu gadu termiņš datu glabāšanai. Turklāt EDAU iesaka datu glabāšanas termiņu saīsināt, lai tas atbilst konkrētajai personai noteiktā iecelšanas aizlieguma faktiskajam ilgumam. Visbeidzot EDAU iesaka priekšlikumā precizēt, ka datu glabāšanas periods sākas dienā, kad kāda dalībvalsts pirmo reizi ir apstrādājusi pirkstu nospiedumus.
75. Tāpat EDAU iesaka pēc trim gadiem bloķēt visus datus meklēšanai tiesībaizsardzības nolūkos un nenoskirt šajā sakarā dažādas trešo valstu valstspiederīgo kategorijas.
76. Papildus iepriekš aprakstītajām galvenajām nepilnībām EDAU ieteikumi šajā atzinumā attiecas arī uz šādiem aspektiem.

— Attiecībā uz *Eurodac* regulas pārstrādātās redakcijas priekšlikumu

- EDAU iesaka priekšlikuma tekstā precizēt, ka galīgo atbildību par personas datu apstrādi uzņemas dalībvalstis, ko uzskata par personas datu apstrādātājiem Direktīvas 95/46/EK nozīmē.
- Priekšlikuma 37. pants ir jāpārstrādā, izskaidrojot, kādā gadījumā datu starptautiska pārsūtīšana ir atļauta un kādā – aizliegta, jo īpaši, pārsūtīšana uz pieteikuma iesniedzēja izcelsmes valsti.
- Priekšlikuma 38. panta 1. punktā jāprecizē, ka dalībvalstis var pārsūtīt tikai tos datus, kas skaidri nepieciešami atgriešanās nolūkā.
- Nav pieļaujama spēka lietošana cilvēku pirkstu nospiedumu iegūšanai. Tas ir jānosaka *Eurodac* regulā.
- Šajā kontekstā EDAU iesaka izskaidrot, ka aizturēšana nav uzskatāma par sankciju saistībā ar pirkstu nospiedumu nodošanas pienākuma nepildīšanu.
- Tas, ka aģentūra *eu-LISA* testēšanas vajadzībām izmanto reālus datus, raisa nopietnas bažas, un ar *Eurodac* regulu to nevajadzētu atļaut. Ņemot vērā attiecīgo personu privātuma apdraudējumu, likumdevējam vajadzētu apsvērt un izvērtēt fiktīvu datu izmantošanas alternatīvu. Jebkurā gadījumā no regulas teksta nevar uzskatīt, ka biometriskos datus var anonimizēt, jo tie vienmēr ir saistīti ar konkrētu personu un tāpēc ir uzskatāmi par personas datiem.
- Attiecībā uz informācijas apstrādi, ko veic *eu-LISA*, EDAU iesaka precizēt, ka ir jāievieš atbilstoši drošības pasākumi saistībā ar ārēju darbuzņēmēju piekļuvi datiem.
- Visbeidzot, EDAU atzinīgi vērtē centienus nodrošināt, ka tiesībaizsardzības iestāžu piekļuves nosacījumus izvērtē neatkarīga iestāde. Tomēr, lai saglabātu verificējošās iestādes neatkarību, izraudzītajām iestādēm un verificējošajām iestādēm nav jābūt iesaistītām vienā un tajā pašā organizācijā.

— Attiecībā uz ESPA priekšlikumu

- EDAU iesaka noteikt, ka aģentūras ekspertiem piekļuve datubāzēm ir piešķirama tikai saskaņā ar tiesību aktiem, ar kuriem reglamentē šīs datubāzes, kā arī saskaņā ar datu aizsardzības noteikumiem.
- EDAU iesaka precizēt, ko nozīmē 30. panta 3. punktā minētie administratīvie nolūki, jo šis jēdziens varētu apzīmēt jebkādas administrācijas iestāžu nolūkus.
- EDAU iesaka skaidri noteikt pienākumus attiecībā uz aģentūras izmantoto iekārtu drošības garantēšanu visos šo iekārtu dzīves cikla posmos – no to iegādes brīža līdz likvidēšanai, tostarp, protams, to glabāšanas un izmantošanas laikā.

Briselē, 2016. gada 21. septembrī

Eiropas Datu aizsardzības uzraudzītājs

Giovanni BUTTARELLI